

ART HISTORY

THE EVOLUTION OF EXPRESSIVE AND STYLISTIC TECHNIQUES IN JAPANESE LANDSCAPE PHOTOGRAPHY OF THE 1910S-1940S: ON THE EXAMPLE OF YASUZŌ NOJIMA'S WORK

ЕВОЛЮЦІЯ ВИРАЗНО-СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ У ЯПОНСЬКІЙ ПЕЙЗАЖНІЙ ФОТОГРАФІЇ 1910–1940-Х РОКІВ: НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ЯСУЗО НОДЗІМИ

Pavlo Zaitsev¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-536-5-19>

Розвиток японської фотографії першої половини ХХ століття характеризується значним впливом Європейського пікторіалізму та процесом становлення течії Нової Фотографії в Японії. У цьому контексті особливого значення набуває формування групи фотографів-індивідуалістів, які критикували уніфікацію візуальної мови, створюючи власні художні системи [3, с. 146–147]. Репрезентативним прикладом є творчість Ясузо Нодзіми (1889–1964), який на початку 1930-х років заснував видання “Koga”, що сприяло популяризації індивідуалізму серед фотографів Японії [2, с. 50–55].

Найвизначнішими роботами Нодзіми є портретні фотографії, виконані за технологією біхроматичного друку в період 1920-х – 1930-х років. Зокрема, вирізняються “Mr. S” (1921), «Mr. Нагава Казумаса» (1923) та серія «Модель F» (1931), яка досліджує тілесність під впливом авангардних європейських тенденцій. Зокрема, автор працював у пейзажному жанрі фотографії, хоча таких робіт збереглося небагато. Однак їх аналіз дає змогу чітко простежити еволюцію його індивідуальної художньої мови та трансформацію виразних засобів японської пейзажної фотографії першої половини ХХ століття.

Аналіз робіт Нодзіми на початковому етапі його діяльності в період 1910-х – 1920-х років виявляє стилістичну неоднорідність, що свідчить про його експерименти з фотографічним медіумом. Автор поєднував документальний і художній підходи: у роботі «В Чоші» (1915) простежується лінійність і репортажний характер кадру, тоді як «Грязьове

¹ Kharkiv State Academy of Design and Arts, Ukraine

море» (1910) та «В Оїсо» (1912) ілюструють синтезу європейської пікторіальної фотографії з візуальною естетикою традиційного японського живопису стилю сумі-е [1, с. 107–109]. Ілюстративним прикладом є саме робота «Грязьове море» (1910) (Фото 1), що зображує сцену рибалок. Динамічна композиція зображення, побудована на ритмічних діагоналях рибальських сіток і вертикалях фігур людей. Висока контрастність, досягнута біхроматичним друком, створює ефект силуетів. Тематично фотографія акцентує на зв'язку природою з людиною, інтегруючи її в пейзаж, що перегукується з традиційною візуальною концепцією юген, яка передає приховану красу й глибину буття.

Фото 1. Автор Нодзіма Ясузо, фотографія «Грязьове море», 1910 р.

Подібні виразні засоби спостерігаються в роботі «В Оїсо» (1912), в якій силует людської фігури в міському середовищі вибудовує перспективу через діагональ лінії дороги. Фотографія вирізняється м'якістю та пластичністю, досягнутими оптичними засобами, що знижують деталізацію та створюють ефект саява – що є прямим прикладом наслідування виразних прийомів пікторіальної фотографії.

Значні стилістичні трансформації у творчості Нодзіми відбуваються в період першої половини 1930-х роках. Зберігаючи традицію біхроматичного друку та концепцію взаємозв'язку людини з природою, фотограф поступово акцентує увагу в своїй роботі на атмосферу спокою й зосередженості, використовуючи мінімалістичну багатопланову композицію. Виразним прикладом є фотографія «В саду» (1930), де центральне розташування фігури людини поєднується зі знизеним контрастом і акцентом на текстуру рослин та дерев. Подібні прийоми також наявні у роботі «Рання осінь» (1930), що засвідчує поступовий

відхід від суто пікторіальних технічних прийомів та засобів виразності на користь формування індивідуальної стилістичної системи.

Репрезентативним прикладом є робота «Асама-яма, Ошідаші-іва» (Фото 2) (1930). Композиція побудована за принципом третин: кам'яна структура переднього плану контрастує з вершиною на задньому, створюючи візуальний зв'язок між планами. Робота демонструє високу деталізацію: фактурність каменю підкреслена різкістю, тоді як задній план візуально м'якший, що посилює глибину простору. Мініمالізм композиції надає фотографії гармонійності й завершеності.

**Фото 2. Автор Нодзіма Ясузо,
фотографія «Асама-яма, Ошідаші-іва», 1930 р.**

Ключовий етап, стабілізації виразно-стилістичних особливостей в пейзажних роботах Нодзіми відбувається в другій половині 1930-х – на початку 1940-х років на тлі домінування Нової Фотографії, що акцентувала на механічну природу зображення [3, с. 146-148]. Критикуючи ці тенденції, Нодзіма прагнув зберегти живописну складову та підкреслити індивідуальний стиль, розглядаючи фотографію як більш прямий засіб художньої інтерпретації реальності.

Аналіз його робіт другої половини 1930-х років свідчить про ускладнення композиційних рішень, особливо в організації переднього плану, та зростання структурованості композиції зображень. Показовим прикладом є фотографія «Гаваї» (1936) (Фото 3), де схилена гілка дерева утворює природну рамку, контрастуючи з вертикальною структурою пагоди. Варто підкреслити початок використання срібно-желатинового друку та малоформатної камери [2, с. 68], що розширило виразні засоби, забезпечивши тонку градацію світлотіней і підвищило деталізації зображень.

Фото 3. Автор Нодзіма Ясузо, фотографія «Гаваї», 1936 р.

На початку 1940-х років японський фотограф Ясузо Нодзіма, продовжуючи практикувати срібно-желатиновий процес, який дає змогу досягати виняткової деталізації та складних світлотіньових переходів, здійснював інноваційні пошуки в межах пейзажної фотографії. Цей процес, зокрема, був ефективним для фіксації тонких нюансів освітлення та текстур, що, в свою чергу, дозволяло глибше передати атмосферу зображуваних сцен. Однією з останніх та найбільш знакових робіт Нодзіми цього періоду є фотографія «Сніг» (1942), що відображає зимовий вечір, коли снігопад покриває гілки дерева, розташованого на передньому плані. Сцена знята з нижнього ракурсу, що створює ефект перспективного підйому й підсилює емоційну насиченість композиції. Стильова організація кадру виявляється через чітке розмежування композиційних сегментів, а також підвищену графічність зображення, що посилює контраст між світлом і тінями. Ці особливості композиційної побудови та візуальної подачі свідчать про певну асиміляцію Нодзімою виразних і стилістичних рис, характерних для напряму Нової Фотографії, хоча сам автор завжди висловлював критичне ставлення до цього течії.

У результаті комплексного аналізу пейзажних фотографій Ясузо Нодзіми виявляється еволюція його індивідуального стилю та розвитку візуальної мови впродовж 1910–1940-х років. Початковий етап в період

1910-х – 1920-х років характеризується неоднорідністю застосованих виразних засобів та стилістичних рішень, які здебільшого орієнтуються на принципи європейського пікторіалізму. Однак, вже в першій половині 1930-х років простежується поступове формування індивідуального стилю, що акцентує на мінімалістичних композиціях і багатоплановості, які характеризують його роботи цього періоду. Друга половина 1930-х – початок 1940-х років демонструє стабільність стилю Нодзими, зміцнену завдяки новітнім досягненням у фототехніці, зокрема, застосуванню срібно-желатинового друку та використанню малоформатних камер, що суттєво розширює виразові можливості фотографа.

Таким чином, проведений аналіз підтверджує, що творчість Ясузо Нодзими є важливим етапом у вивченні трансформацій японської фотографії першої половини ХХ століття. Його роботи відображають поступовий відхід від західних впливів і розвиток самобутнього стилю, який синтезує традиційну японську естетику з новітніми технологічними можливостями фотографічного медіума.

Список використаних джерел:

1. Kaneko R. The origins and development of Japanese art photography. *The history of japanese photography* : підручник. New Haven, 2003. P. 432.
2. Mitsuda Y. Nojima yasuzō: shashin no sonzairon [an ontological reading of nojima yasuzō's photographs] : підручник / trans. from Japanese by H. Kohno. Tokyo : Akaakasha (Akaaka Art Publishing), 2009. 192 p.
3. Takeba J. The age of modernism from visualization to socialization. *The history of japanese photography* : підручник. New Haven, 2003. P. 432.